

Д 13. Әлеуметтік қызметкер профессиограммасына қойылатын этикалық талаптар

Омарова Асем Турдыбековна

PhD, Әлеуметтану және әлеуметтік жұмыс кафедрасының аға
оқытушысы

Әлеуметтік қызметкердің
профессиограммасы маманның жеке
тұлғасына, оның кәсіби міндеттерін тиімді
орындауға мүмкіндік беретін кәсіби
біліміне, дағдылары мен дағдыларына
қойылатын талаптарды көрсетеді.

**Кез келген кәсіби құзыретті маман сияқты әлеуметтік
қызметкер келесідей қасиеттердің жиынтығымен
сипатталады:**

- **Білім деңгейі** (әр түрлі білім, қабілет, дағдылар, интеллектуалдық қызығушылықтар, өз білімін, дүниетанымын үнемі байытуға ұмтылу және қабілеттілік);
- **тәрбиелігі** (адамгершіліктік, эстетикалық, физикалық, еңбектік, сөз бен істің бірлігі, үнемі өзін-өзі тәрбиелеуі);
- **әлеуметтену** (белсенді кәсіптік және әлеуметтік қызметке, рационалды мәдени бос уақытты өткізуге, әлеуметтік нормалар мен құндылықтарды интернационализациялауға, табысты өзін-өзі жүзеге асыруға дайындық);
- **мәдениет** (адамзаттың мәдени құндылықтарын, еңбек мәдениетін, қарым-қатынас мәдениетін интериоризациялау);
- **жеке тұлғаның даралығы** (жеке шығармашылық қабілеттер, бейімділік, қабылдау ерекшеліктері, есте сақтау, ойлау, ерікті және эмоционалдық сфералар)

Алайда, әлеуметтік қызметкер үшін өзінің кәсіби қызметінде «тұлға-тұлға» қатынасында **нақты жеке қасиеттер** маңызды рөл атқарады:

- жеке тұлғаның гуманистік бағыттылығы;
- жеке және әлеуметтік жауапкершілік;
- ізгілік пен әділдік сезімін арттыру;
- өзін-өзі бағалау және басқа адамның қадір-қасиетін құрметтеу;
- басқаларды түсінуге және оларға көмекке келуге дайын болу;
- -эмоционалды тұрақтылық;
- -өзін-өзі бағалау, ұмтылу деңгейі және әлеуметтік бейімделу тұрғысынан тұлғаның сәйкестігі;
- жоғары рухани мәдениет пен адамгершілік.

Әлеуметтік жұмыс маманының **профессиограммасында** жетекші орынды, оның **тұлғалық бағыттылығы** алады, ол профессиограмманың жүйелі құраушысы, маман тұлғасын дамыту мен жетілдірудің маңызды құрамдас бөлігіне айналады.

Тұлғалық бағыт – бұл тұлғаның психологиялық қасиеті, оның басым қажеттіліктерінің, құндылықтарының, мүдделерінің, ұмтылыстарының, бағдарларының, басым мотивтерінің, адамның өмірлік мақсаттарында, оның көзқарастарында, ниеттерінде, талпыныстарында және оларға жетудегі белсенді жұмысында көрініс табады.

Әлеуметтік қызметкердің профессиограммасының құрамдас бөлігі ретінде **тұлғаның кәсіби және этикалық бағдары мыналарды қамтиды:**

- осы қызметтің құндылықтары мен нормаларын білу және жеке қабылдау;
- кәсіби қызметтің гуманистік этикасының маңызын түсіну;
- еңбектің шығармашылық сипатын, қызмет субъектілерінің белсенді моральдық позициясын қабылдау.

Тұлғаның әлеуметтік жұмысқа жарамдылығын анықтайтын негізгі фактор оның кәсіби жарамдылығын және практикалық іс-әрекетінің тиімділігін анықтайтын **құндылықтар жүйесі** болып табылады. Оған:

- *Әлеуметтік қызмет субъектісінің құндылық бағдарлары (әлеуметтік қызметкер жұмысының әлеуметтік мәні, клиенттермен, әріптестермен және т.б. қарым-қатынас жасау қажеттілігін қанағаттандыратын коммуникативтік құндылықтар, шығармашылықтың өзін-өзі дамытуға бағытталған құндылықтар даралық және т.б.)*
- *Маман тұлғасының гуманистік құндылық бағдары;*
- *Әлеуметтік қызметкердің этикалық-аксиологиялық (моральдық) санасы;*
- *Этикалық-аксиологиялық сенімдер;*
- *Этикалық және аксиологиялық қажеттіліктер.*

Әлеуметтік қызметкердің жеке қасиеттері, кәсіби білімдері, дағдылары мен дағдылары. Әлеуметтік қызметкердің жеке қасиеттерін аша отырып, оларды **үш топқа** бөлуге болады

- Бұл әрекет түрін орындау қабілетінің құрамдас бөлігі болып табылатын **психологиялық сипаттамалар бірінші топты** құрайды. Бұған кәсіби іс-әрекеттің *психикалық процестерге* (қабылдау, есте сақтау, елестету, ойлау) қоятын талаптары жатады;
- психикалық жағдайлар (шаршау, апатия, стресс, мазасыздық, депрессия);
- зейін сана күйі ретінде;
- эмоционалдық (ұстамдылық, немқұрайлылық) және еріктілік (табандылық, жүйелілік, импульсивтілік) сипаттамалар.

- Сапалардың **екінші тобына** өзін-өзі бақылау, өзін-өзі сынау, өз іс-әрекетін бағалау сияқты психоаналитикалық қасиеттер жатады. Сондай-ақ стресске төзімді қасиеттер - физикалық дайындық, өзін-өзі гипноздау, эмоцияларды ауыстыру және басқару мүмкіндігі.
- Сапалардың **үшінші тобына** коммуникативті дағдылар (адамдармен тез байланыс орнату мүмкіндігі); эмпатия (адамдардың көңіл-күйін анықтау, олардың көзқарастары мен күтулерін анықтау, олардың қажеттіліктеріне эмпатия жасау); көрнекілік (адамның сыртқы тартымдылығы); шешендік (сөзбен шабыттандырып, сендіре білу) және т.б.

**Әлеуметтік қызметкерлердің кәсіптік мінез-құлық әдебі нормалары
(Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау
министрі 2022 жылғы 27 тамыздағы № 333 бұйрығымен
бекітілген)**

**1. Әлеуметтік қызметкердің негізгі әдеп қағидаттары
мыналар:**

- 1) әлеуметтік әділдік:
- 2) адалдық:
- 3) жеке адамның ар-намысы мен қадір-қасиетін құрметтеу:
- 4) гуманизм:
- 5) патриотизм және қоғамға қызмет ету:
- 6) кәсіптік дамудың құзыреттілігі мен үздіксіздігі:
- 7) жалпыадамзаттық құндылықтарды құрметтеу және төзімділік:
- 8) құпиялылық: